

د لیونی سپی ناروغی په اړه ډیری پوښتل

کیدونکی پوښتنې

(FAQs)

لړلیک

- لومړۍ برخه: د عامو خلکو لپاره 4
- ۱ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي څه شی ده؟ 4
- ۲ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي څه ډول ليريدول کيږي؟ 4
- ۳ پوښتنه: څه ډول باید د لیوني سپي د خوړلو له امله رامنځ ته شوی ټپ تداوی کړو؟ 5
- ۴ پوښتنه: د حیوان د خوړو پواسطه د رامنځ ته شوي ټپ سره باید څه ونه کړای شي؟ 6
- ۵ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي په انسان کې څه ډول پرمختګ کوي؟ 6
- ۶ پوښتنه: هغه کوم فکتورونه دي چې د لیوني سپي ناروغۍ پرمختګ اغیزمن کوي؟ 6
- ۷ پوښتنه: څومره وخت ته اړتیا ده چې سږو او پيشوگانو کې د لیوني سپي ناروغي پرمختګ وکړي، او د لیوني سپي ناروغۍ لرونکي حیوان څومره وخت ژوندی پاتې کيږي؟ 6
- ۸ پوښتنه: په سپيو کې د لیوني سپي ناروغۍ څرګندونې کومې دي؟ 7
- ۹ پوښتنه: په انسانانو کې د لیوني سپي ناروغۍ نښې او نښانې کوم دي؟ 7
- ۱۰ پوښتنه: ایا د لیوني سپي په ناروغۍ اخته ناروغ لپاره کومه ځانګړې درملنه شته؟ 7
- ۱۱ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغۍ تل وژونکي ده؟ 8
- ۱۲ پوښتنه: ایا په ساده ډول د ۱۰ ورځو لپاره د خوړونکي سپي یا پيشو ساتل به له دې چې درملنه ورته پیل شي توجیه لري؟ .. 8
- ۱۳ پوښتنه: د چیچل کیدو څخه وروسته باید د کومو شرایطو لاندې مونږ د لیوني سپي ضد واکسين واخلو؟ 9
- ۱۴ پوښتنه: که چیرې ناسي یو واکسين شوی سپي وچيچي نو ایا په دې صورت کې د لیوني سپي ناروغۍ ضد واکسين اخیستل اړین دي؟ 10
- ۱۵ پوښتنه: که زه د یو مورک په واسطه وچيچل شم نو ایا اړتیا لرم چې وروسته د معروض کیدو څخه وقایه واخلم؟ 10
- ۱۶ پوښتنه: په هغه صورت کې چې د شوپرک پواسطه وچيچل شم څه باید وشي؟ 10
- ۱۷ پوښتنه: ایا په هغه صورت کې چې د منتن حیوان شیدي یا د شیدو محصولات مصرف شي د معروض کیدو څخه وروسته وقایه اړینه ده؟ 10
- ۱۸ پوښتنه: ایا د یو منتن حیوان د غوښې مصرف د لیوني سپي د ناروغۍ د انتقال لامل کيږي؟ 10
- ۱۹ پوښتنه: ایا داسې یو ډوز واکسين شته چې د انساني لیوني سپي ناروغۍ په وړاندې ټول عمر معافیت رامنځ ته کړي؟ 10
- ۲۰ پوښتنه: ایا دا شونې ده چې د واکسين پواسطه د لیوني سپي ناروغي رامنځ ته شي؟ 11
- ۲۱ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغۍ د مخنیوي او کنترول لپاره باید څه وشي؟ 11
- ۲۲ پوښتنه: د کورنیو کوچنیو سپو لپاره د لیوني سپي د ناروغۍ د واکسين مهالویش څه دی؟ 11
- ۲ برخه: د روغتیايي کارکوونکو لپاره 12
- ۱ پوښتنه: د یو حیوان چیچل باید څه ډول تداوي شي؟ 12
- ۲ پوښتنه: د چیچلو له امله رامنځ ته شوي ټپ سره باید څه ترسره نشي؟ 12
- ۳ پوښتنه: د لیوني سپي سره د معروض کیدو څخه وروسته وقایې (PEP) اسطتبابات څه دي؟ 13
- ۴ پوښتنه: څنګه کولای شو چې مخکې د تطبیق څخه د لیوني سپي واکسين زیرمه کړو تر څو خونديتوب او اغیزمنتیا یې تامین شي؟ 14

- ۵ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی واکسین او امینوگلوبولین امیندوارو او هغو بنځو ته چې شیدي ورکوي ورکولای شو؟..... 14
- ۶ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی په انډیمیکو هیوادونو کې د لیوني سپي ناروغی کوم واکسین څخه گټه اخیستل کېږي؟..... 14
- ۷ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغیو د نویو یا عصري واکسینو څخه د گټې اخیستني مقایسوي ښیگڼې څه دي؟..... 14
- ۸ پوښتنه: هغه واکسینونه چې د نړیوال روغتیايي سازمان لخوا یې سپارښتنه شوي ده کوم دي؟..... 15
- ۹ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی د وقایي لپاره د واکسینیشن معیاري مهالویش څه دی؟..... 15
- ۱۰ پوښتنه: ایاد لنډې مودې داخل جلدي (ID) PEP رژیم شته؟..... 17
- ۱۱ پوښتنه: هغه مهم ټکي کوم دي چې د لیوني سپي د ناروغی د نویو/عصري واکسینونو د تطبیق په وخت کې باید په پام کې ونیول شي؟..... 17
- ۱۲ پوښتنه: ایا د داخل جلدي واکسینیشن لپاره باید د واکسین ځانگړي قوت (Potency) په پام کې ونیسو؟..... 18
- ۱۳ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی داخل جلدي واکسین کله چې ډوز ډیر کوچنی وي څه ډول کار کوي؟ ایا دا په بشپړ ډول د لیوني سپي د ناروغی د معروض کیدو څخه محافظت کوي. 18
- ۱۴ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی امینوگلوبولین (RIG) څه شی دی او څه ډول کارول کېږي؟..... 18
- ۱۵ پوښتنه: ایا د ERIG د استعمال په صورت کې د پوستکي د حساسیت ازمویني ترسره کول اړین دي؟..... 19
- ۱۶ پوښتنه: د RIGs د تطبیق په وخت کې باید کومې پاملرنې په پام کې ونیول شي؟..... 20
- ۱۷ پوښتنه: ایا اړینه ده هغه ناروغ ته چې د لیوني سپي ناروغی ضد واکسینیشن یې اخیستی وي د انټي باډي تست ترسره شي؟..... 21
- ۱۸ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی واکسینیشن کوم جانبي عوارض لري؟..... 21
- ۱۹ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی د واکسینیشن په موده کې کوم مضاد استطباب یا غذايي محدودیت شته؟..... 22
- ۲۰ پوښتنه: که د PEP لپاره یو ډوز واکسین استعمال شوی وي او اخري دوه ډوزونو لپاره پیدا نشي. ایا دا ممکنه ده چې د لیوني سپي ناروغی د واکسین د تطبیق لاره بدله شي (داخل جلدي یا داخل عضلي)؟..... 22
- ۲۱ پوښتنه: ایا د PEP څخه وروسته د ناکامی امکان شته؟..... 22
- ۲۲ پوښتنه: که یو پخوانی واکسین شوی شخص د یو اخته سپي پواسطه بیا وچپل شي، نو د بیا معروض کیدو واکسینیشن مهالویش یې څه ډول دی؟..... 22

د لیوني سپي ناروغۍ په نري کي يوه تر ټولو پخوانۍ پیژندل شوې ناروغي ده. لا هم د هغه ناروغ لپاره چې د لیوني سپي د ناروغۍ نښي او نښانې ولري درملنه نشته. د تاریخي ویري له امله د لیوني سپي د واکسینو (د عصبي انساجو واکسین چې د گډې لپاسه به تطبیق کیدل) د زرقیاتو په اړه چې پخوا به ورکول کیدل د عامو خلکو تر منځ ابهام موجود و دی.

نوموړې ډیرې پوښتل کیدونکې پوښتنې یوه هڅه ده تر څو د ناروغۍ په اړه عامه پوښتنو ته منل شوي او د شواهدو پر بنسټ ځوابونه چمتو شي. سره له دې چې هڅه شوې ټول ممکنه حالات پکې شامل شي، خو لوستونکي ته سپارښتنه کيږي چې دا ډیرې پوښتل کیدونکې پوښتنې ښايي شاملې او جامع نه وي او دوی ښايي اړتیا ولري په هغه صورت کې چې شک یې نه وي رفع شوي د انتاني ناروغیو/لیوني سپي ناروغۍ له ماهر سره سلا مشوره وکړي.

دا ډیرې پوښتل کیدونکې پوښتنې په دوه برخو کې وړاندې کيږي. لومړۍ برخه یې د عامو خلکو لپاره معلومات چمتو کوي. دوهمه برخه یې روغتیايي خدماتو وړاندې کوونکو ته په دې اړه چې د بالقوه ناروغو حیواناتو له امله رامنځ ته شوو ټپونو سره څه وکړي او د لیوني سپي ناروغۍ ضد واکسین په تطبیق باندې تمرکز کوي.

لومړۍ برخه: د عامو خلکو لپاره

۱ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي څه شی ده؟

د لیوني سپي ناروغي داسې یوه ناروغي ده چې د حیواناتو څخه انسانانو ته لیردول کيږي، او لامل یې یو وایرس دی. د لیوني سپي د ناروغۍ کلینیکي نښي دوه دي- عصباني کیدل او فلج. عصباني تخرشیت په انسانانو کې د لیوني سپي د ناروغۍ تر ټولو عام ډول دی.

۲ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي څه ډول لیردول کيږي؟

د لیوني سپي ناروغۍ وایرس د تي لرونکو په عصبي سیستم باندې برید کوي. دا په لومړني ډول د ناروغو حیواناتو د لیاړو پواسطه کله چې کوم څوک وچيچي یا یې وتوري لیردول کيږي. د ټپونو(زخمونو) یا د پوستکي د چاودونو او یا هم د خولي او پزې د څټلو یا تماس له لارې ناروغي لیردولای شي. .

په سهیل ختیځه اسیا کې سپي ۹۶ سلنه د لیوني سپي د ناروغۍ د رامنځ ته کولو لامل دي، د پشوگانو، میمون، گیدرو، لیوانو، شغالانو او نورو غوښه خوړونکو حیواناتو له لارې هم د ناروغۍ د لیرد راپورونه شته دی. د بیزوگانو او مورگانو پواسطه د لیوني سپي ناروغۍ پېښې نادرې دي. اسپي او خره په هغه صورت کې چې په ناروغۍ اخته وي متهاجم او وحشي وي. په ناروغۍ اخته غواګانې او مینې خلک نه خوري. مګر د معاینه کولو په وخت کې باید د هغو څارویو سره چې له خولې یې لپارې بهیرې له احتیاطه کار واخیستل شي. کله کله د څاروی خاوندان د لیوني سپي ناروغي د تبق د ناروغۍ، هیموراژیکې سپیټیسمیا، یا اختناق سره مغالطه کوي او ښايي هڅه وکړي چې د لاس په واسطه ورته درمل تطبیق کړي چې د لیوني سپي د وایرس سره منتن کیږي.

د شواهدو پر بنسټ داسې راپورونه نشته چې ګویا د شیدو په مصرف سره دې د لیوني سپي ناروغي رامنځ ته شي. هغه افراد او کارکوونکي چې منتن څاروي حلالوي او ماغزه او نورې منتني برخې یې لاس په لاس کوي هم ښايي په خطر کې اوسي، خو د پخې شوې غوښې د خوړلو له امله انساني پېښې نه دي رامنځ ته شوي.

د قرنيې یا د غړي د پېوند له لارې انسان څخه انسان ته د لیوني سپي د ناروغۍ انتقال نادر ولي شونی دی. داسې لیرد په هغه ناروغانو کې چې د قرنيې پېوند یې اخیستی وي او په نږدې وختونو کې هغه خلک چې د جامدو غړو یا او عیوي انساجو پېوند یې اخیستی وي لیدل شوی وی. نو له دې امله باید د قرنيې یا نورو غړو پېوند د هغو ناروغانو څخه چې د لیوني سپي د انسفلایټیس یا د نا تشخیص شوی ناروغۍ له امله مړه شوي وي وا نه خیستل شي.

۳ پوښتنه: څه ډول باید د لیوني سپي د خوړلو له امله رامنځ ته شوی ټپ تداوی کړو؟

که چیرته انسان د یو حیوان پواسطه وخورل شي:

- تپ باید سمدلاسه د ۱۰-۱۵ دقیقو پورې د صابون او پاکو اوبو سره پریمنخل شي. که صابون نه وي نو یواځې د اوبو سره يې پریمنځئ. دا د لیوني سپي ناروغی په وړاندې د لومړنی مرستې تر ټولو اغیزمن گام دی.
- د موجودیت په صورت کې باید تپ د ۷۰٪ الکولو/ایتانول یا پایودین-ایودین سره په بشپړ ډول پاک شي.
- چې څومره ژر کیدای شي ناروغ دې د لا زیاتي درملني لپاره روغتیايي تسهیل ته واستول شي.

۴ پوښتنه: د حیوان د خوړو پواسطه د رامنځ ته شوي تپ سره باید څه ونه کړای شي؟

ډډه وکړئ:

- په ټپونو باندې د مخرشو موادو تطبیق لکه د مرچکو پوږ، د بوتو عصاره، اسید او القلي.
- د پانسماں یا بنداز پواسطه د تپ پوښل

۵ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغي په انسان کې څه ډول پرمختگ کوي؟

د انسان بدن ته تر داخلیدو وروسته د لیوني سپي وایرس د انسان د پوستکي تر ټولو لاندینی برخي (تحت جلدی انساجو) ته حرکت کوي، یا هم د عضلاتو څخه و محیطي اعصابو ته حرکت کوي (لکه هغه اعصاب چې دماغ او شوکي نخاع څخه بهر موقعیت لري). وایرس د اعصابو په امتداد شوکي نخاع او دماغ ته ۱۲-۲۴ ملي متره ورځنی اټکلیزه چټکتیا باندې حرکت کوي. منتن شخص هغه وخت سلوکي او کلینکي نښې څرگندوي چې وایرس دماغ ته ورسیري. د تفریخ دوره يې د یوڅو ورځو څخه تر څو میاشتو تر منځ ده، او کیدای شي چې ۱ کال دوام هم وکړي.

۶ پوښتنه: هغه کوم فکتورونه دي چې د لیوني سپي ناروغي پرمختگ اغیزمن کوي؟

هغه فکتورونه چې ښايي د لیوني سپي ناروغي پرمختگ اغیزمن کړي عبارت دي له:

- د معروض کیدلو ډول
- د خوړلو شدت
- د لیوني سپي د وایرسونو مقدار
- د خوړونکي حیوان ډول
- د قرباني شوي د معافیتي سیستم څرنگوالی
- د خوړل شوي قسمت موقعیت- د سر او غاړې ټپونه او هم هغه ټپونه چې په ډیرو عصبي ریښو لرونکو ناحیو کې دي لکه گوتې په عمومي ډول د تفریخ لنډه دوره لري چې لامل يې عصبي انساجو ته د وایرسي تلقیح تقرب ده.

۷ پوښتنه: څومره وخت ته اړتیا ده چې سپو او پیشوگانو کې د لیوني سپي ناروغي پرمختگ وکړي، او د لیوني سپي ناروغي لرونکي حیوان څومره وخت ژوندی پاتې کيږي؟

د تفریخ دوره د څو ورځو او څو میاشتو تر منځ وي، خو د ناروغی او مریني تر منځ موده یې ۱-۷ ورځو پورې متفاوته ده.

۸ پوښتنه: په سپیو کې د لیوني سپي ناروغی څرگندونې کومې دي؟

په لیوني سپي کې ناروغي د هغه د نارمل سلوک د بدلون څخه پیژندل کیږي لکه؛

- بي له تحریکه خوړل
- غیرنارمل څیزونه خوړل لکه لرګي، نوکان، غایطه مواد او نور
- بي له کوم څرګند دلیله منډې وهل
- په اواز کې بدلون، لکه د اسپ غونډې رمباري، غور غور کول او یا د غږ پورته کولو وړتیا نه درلودل
- د خولي په زاویه کې د زګ لرونکي لیاړو زیاتوالی- خو هایډر فوبیا (د اوبو څخه ویره) نه وي.

۹ پوښتنه: په انسانانو کې د لیوني سپي ناروغی نښې او نښانې کومې دي؟

د انسانانو د لیوني سپي ناروغي لاندې نښې او نښانې لري:

- د خوړل شوي ځای درد یا خارښت (په ٪ ۸۰ پېښو کې)
- تبه، سترتیا، سردرد چې ۲-۴ ورځې دوام کوي
- هایډروفوبیا (له اوبو څخه ویره)
- د شورماشور، رڼا او هوا په وړاندې عدم تحمل
- د مریني د پېښیدو څخه ویره
- قهر، تخرشیت او خفګان
- فرط فعالیت یا د فعالیت زیاتوالی
- په وروستیو مرحلو کې ښایي یواځې د اوبو لیدل په غاړه او ستوني کې د تشنج سبب شي
- د ناروغی موده معمولاً ۲-۳ ورځې وي، خو په هغه صورت کې چې جدي مراقبت یې ترسره شي ښایي ۵-۶ او یا له دی هم زیاته موده دوام وکړي.

۱۰ پوښتنه: ایا د لیوني سپي په ناروغی اخته ناروغ لپاره کومه ځانګړې درملنه شته؟

کله چې د لیوني سپي ناروغي رامنځ ته شي کومه ځانګړې درملنه یې نشته. بي له دی چې ناورغ ارام وساتو، د فزیکي درد او هیجاني تشوش څخه یې مخنیوی وکړو تر ډیره بل څه نه شي کېدای.

- مراقبت کوونکي باید ډیره پاملرنه وکړي تر څو د چیچلو، د مخاطي غشا د ترشحاتو او تپونو له لارې د انتقال څخه د فردي خونديتوب د وسایلو پر مټ مخنیوی وکړي.
- ناروغ په یوه آرامه خونه کې وساتئ، د تټي رڼا څخه کار واخلئ او د منبھاتو څخه یې وساتئ (لکه لور غږ، یخه هوا) کوم چې کولای شي تشنجات او اختلاجات رامنځ ته کړي.

- هر ۴-۶ ساعته کې د تسکین لپاره ۱۰ ملي گرامه ډیازپیم د ۵۰-۱۰۰ ملي گرامه کلورپرومازین سره یا که اړتیا وي داخل ورېدي مورفین کولای شي عضلي تشنج او تهيج کنترول کړي.
- د خولي له لارې د خوړو ورکړه معمولاً ناممکنه ده. داخلي ورېدي مايعات بايد ورکړل شي.

۱۱ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی تل وژونکی ده؟

د لیوني سپي هغه ناروغي چې د لیوني سپي د کلاسیک وایروس له امله رامنځ ته کیږي نږدې ۱۰۰٪ وژونکی ده چې د نړۍ په هیڅ کونډه کې یې هم ځانگړې درملنه نشته.

په نړۍ کې د لیوني سپي د ناروغی څخه د ژوندي پاتې شوو خلکو یواځې ۷ پېښې ثبت شوي دي، کومو چې د نرسینګ جدي مراقبتونه تر لاسه کړي وو. نږدې ټولو یې وقایوي/مخکې له معروض کیدو څخه د لیوني سپي ناروغی واکسین اخیستي وو چې همدې بنایي د ناروغی دورې ته بدلون ورکړي وي. یواځې یوې پېښې چې د یو شوپرک د چیچلو له امله رامنځ ته شوي وه مخکې له معروض کیدو څخه واکسین نه وواخیستي خو ناروغ ژوندی پاتې شو. خو دا پېښه د لیوني سپي د کلاسیک وایرس له امله نه وه رامنځ ته شوې.

۱۲ پوښتنه: ایا په ساده ډول د ۱۰ ورځو لپاره د خوړونکی سپي یا پیشو ساتل به له دې چې درملنه ورته پیل شي توجیه لري؟

نه. په هغو هیوادونو کې چېرته چې د لیوني سپي ناروغي په سپو او پیشوگانو کې په ستره پیمانې شیع لري، دا حتمي ده چې درملنه یې پیل او د ۱۰ ورځو لپاره د مشاهدې لاندې ونیول شي. که د مشاهدې په ترڅ کې حیوان روغ پاتې شي نو بیا دې د معروض کیدو

څخه وروسته وقايه د معروض كيدو څخه مخكې رژيم باندې تبديل شي په دې معنی چې اخیستل شوی واکسین به په دې صورت کې د لیوني سپي ناروغی د مخنیوي لپاره وي که په راتلونکي کې وچپل شي.

۱۳ پوښتنه: د چپل کیدو څخه وروسته باید د کومو شرایطو لاندې مونږ د لیوني سپي ضد واکسین واخلو؟

که چیرې تاسې د سپي، پیشو یا کوم بل حیوان پواسطه چې په ناروغی اخته یا د لیوني سپي په ناروغی مشکوک وي وچپل شئ نو د معروض کیدو څخه وروسته وقايه جبري ده.

د معروض کیدو څخه وروسته وقايه په لاندې شرایطو کې اړینه ده:

- که چیرته چپلو پوستکی څیرې کری وي او د تپ څخه وینه بهیري.

- که د یو مشکوک حیوان د ترشحاتو سره مخاطي غشا معروضه شوي وي.
  - که چیرې یو حیوان څوک چپلی وي
1. مړ شوی وي
  2. د مشاهدې په دوران کې نادرکه شوی وي
  3. د غیر معمول او غیر منظم سلوک څرگندیدل
  4. که د مشکوک یا اخته حیوان د دماغي موادو لابراتوار یا زمونږي مثبتې وي

۱۴ پوښتنه: که چیرې تاسې یو واکسین شوی سږي وچيچي نو ایا په دې صورت کې د لیوني سږي ناروغی ضد واکسین اخیستل اړین دي؟

نه، که چیرې سږي په سمه توګه واکسین شوی وي او د لابراتواري شواهدو له مخې د واکسینو اغیزمنتیا تایید شوي وي نو اړتیا نشته. بې له دې باید د معروض کیدو څخه وروسته یوه مناسبه وقایه ترسره شي.

۱۵ پوښتنه: که زه د یو مورک په واسطه وچيچل شم نو ایا اړتیا لرم چې وروسته د معروض کیدو څخه وقایه واخلم؟

د مورک له امله د لیوني سږي ناروغی پېښو راپور د ځینو اسیایي هیوادونو ورکړل شوی خو ډیر په نادر ډول رامنځ ته کیږي. که د کورنیو مورکانو پواسطه وچيچل شي نو د معروض کیدو څخه وروسته وقایي ته اړتیا نشته. خو که د یو وحشي مورک یا ژوي (Rodent) پواسطه وچيچل شي نو د انتاني ناروغیو د یو متخصص سره دې په سلا مشوره کې د معروض کیدو څخه وروسته وقایه واخلي.

۱۶ پوښتنه: په هغه صورت کې چې د شوپرک پواسطه وچيچل شم څه باید وشي؟

په سهیل ختیځه آسیا کې د شواهدو پربنسټ دا سې معلومات نشته چې د لیوني سږي ناروغی پېښې دې د شوپرک سره د معروض کیدو له امله رامنځ ته شوي وي. خو د تایلند د شوپرکانو په نفوسو کې د شوپرک د لیوني سږي د وایرس په وړاندې د seropositivity راپورونه ورکړل شوي دي. نو سپارښتنه کیږي چې د چيچلو له امله رامنځ ته شوي ټپ په بشپړ ډول پرمینځی او د انتاني ناروغیو د یو متخصص سره سلامشوره وکړئ. د مرو یا ناروغو شوپرکانو سره د لوبو نه کولو سپارښتنه هم کیږي.

۱۷ پوښتنه: ایا په هغه صورت کې چې د منتن حیوان شیدي یا د شیدو محصولات مصرف شي د معروض کیدو څخه وروسته وقایه اړینه ده؟

نه. داسې لابراتواري یا اپیدیمیلوژیک شواهد نشته چې وښايي په ناروغی اخته حیواناتو د شیدو یا شیدو د محصولاتو مصرف د ناروغی د انتقال لامل کیږي. خو د دې سپارښتنه کیږي چې په ناروغی اخته حیوان شیدو څخه دې ګټه وانه خيستل شي.

۱۸ پوښتنه: ایا د یو منتن حیوان د غوښې مصرف د لیوني سږي د ناروغی د انتقال لامل کیږي؟

د منتن حیوان د خامې غوښې خوراک د معروض کیدو څخه وروسته وقایي اجاب کوي. پخه شوې غوښه د لیوني سږي د ناروغی د انتقال لامل نه کیږي؛ د دې سپارښتنه نه کیږي چې د منتن حیوان غوښه دې وخورل شي.

۱۹ پوښتنه: ایا داسې یو ډوز واکسین شته چې د انساني لیوني سږي ناروغی په وړاندې ټول عمر معافیت رامنځ ته کړي؟

نه. د لیوني سپي ناروغی یو دوز واکسین په نړۍ کې هیڅ چیرې هم نه پیدا کړي تر څو د ژوند په اوږدو کې معافیت رامنځ ته کړي. یو دوز واکسین پیدا کړي، مگر یواځې کولای شي د یو ټاکلي وخت لپاره معافیت رامنځ ته کړي.

۲۰ پوښتنه: ایا دا شونې ده چې د واکسین پواسطه د لیوني سپي ناروغي رامنځ ته شي؟

نه. د لیوني سپي ناروغی واکسین چې د انسانانو لپاره ترې گټه اخیستل کيږي غیر فعال دی. د انساني سپي ناروغی واکسین د کیفیت د کنټرول د یو لړ ازموینو څخه تیر کړي لکه قوت، مسمومیت، خوندیتوب او تعقیم. د لیوني سپي ناروغی واکسین ممکنه نه ده چې د ناروغی د رامنځ ته کیدو لامل شي.

۲۱ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی د مخنیوي او کنټرول لپاره باید څه وشي؟

باید دا یو مسؤلیت وگڼل شي چې د وترنرانو او څارویو د روغتیا یي کارکوونکو د سپارښتنې سره سم کورني سپي او پیشوگاني د لیوني سپي د ناروغی په وړاندې واکسین شي.

- د سپي د واکسینیشن تصدیق خوندي وسائې او د کلني واکسینیشن په وخت کې یې وړاندې کړئ.
- د لیوني سپي ناروغی باندې اخته یا مشکوکو غواگانو او مینو شیدې مه خورئ او مه یې پلورئ.

۲۲ پوښتنه: د کورنیو کوچنیو سپو لپاره د لیوني سپي د ناروغی د واکسین مهالویش څه دی؟

کوچني سپي یا پاپي گان معمولاً د باور وړ سپو پلورونکو او ساتونکو څخه پیرودل کيږي چېرته چې بنځینه سپی د لیوني سپي ناروغی په وړاندې واکسین کيږي. دا پاپي گان د لیوني سپي ناروغی په وړاندې د ۳ میاشتو لپاره مورنی انټي باډي گاني اخلي نو

ځکه سپارښتنه کيږي چې په ۳ مياشتني عمر کې، بيا په ۹ مياشتني کې، او بيا په يو کلني کې بيا واکسين شي. سپيو او پاڼي گانو ته بايد مخکې له واکسين څخه په منظم ډول د چينجيو ضد درمل ورکړل شي.

که چيرته ساتل شوي سپي د کوڅو سپي وي، نو لومړی دوز واکسين بايد ورته د پروتوکول سره سم ورکړل شي (په ۳ مياشتو، ۹ مياشتو، او بيا کلني دوز). په متبادل ډول لومړی دوز واکسين په ۲ مياشتني عمر کې هم ورکول کيدای شي. د عمر په لومړيو ۳ مياشتو کې بايد د ډيري پاملرني څخه کار واخيستل شي.

که چيرته د کوڅو کاهل سپي ساتل کيږي نو بيا دې لومړی دوز واکسين څومره چې ژر کيدای شي ورکړل شي، او د يو ځايي وترنر سره دې سلامشوره وشي.

۲ برخه: د روغتيايي کارکوونکو لپاره

۱ پوښتنه: د يو حيوان چيچل بايد څه ډول تداوي شي؟

که چيرته يو شخص د يو حيوان په واسطه و چيچل شي:

- تپ بايد د صابون او اوبو سره د ۱۰-۱۵ دقيقو لپاره پريمينځل شي. که صابون نه وي نو يواځې د اوبو سره يې پريمينځئ.
- دا د ليوني سپي ناروغی په وړاندې د لومړينو مرستو تر ټولو اغيزمنه لار ده.
- ټپونه بايد په سم ډول په روغتيايي تسهيل کې د ۷۰٪ الکولو يا پاڼوډين-ايوډين سره پاک شي.
- د واکسينيشن وضعيت و ارزوئ: د بيلگي په ډول ډيفتريا، توره توخلي، تيتانوس (DPT) يا د تيتانوس توکسايد واکسينيشن پخوا ورکړل شوی که نه. تيتانوس توکسايد بايد د اړتيا په صورت کې ورکړل شي.
- د بکتريا ضد درمل هم بايد د بکتريايي انتاناتو د مخنيوي په موخه توصيه شي.

۲ پوښتنه: د چيچلو له امله رامنځ ته شوي تپ سره بايد څه ترسره نشي؟

ډډه وکړئ:

- د پانسمان يا بنداز په واسطه د تپ پوښل.
  - گنډل کوم چې د ليوني سپي د ناروغی و ايرس تلقیح لا زياتوي.
- د غټو ټپونو د تړلو په صورت کې بايد د گنډلو څخه مخکې د ليوني سپي امينوگلوبولين (RIG) په تپ کې زرق شي. د انساني منشأ ليوني سپي ناروغی امينوگلوبولين (HRIG) گران دي او لږه پيمانه پيدا کيږي. د اسپو (Equine) منشأ ليوني سپي ناروغی امينوگلوبولين (ERIG) په ډيرو هيوادونو کې موندل کيږي او د HRIG په پرتله ډير ارزانه دي.
- خياطي بايد سستي وي او د ازادې وينې بهيدني او دريناژ سره مداخله ونه کړي. دا معلومه شوي چې د چيچل شوي ټپونو ثانوي گنډل د بنکلا ښي پايلې درلودلي دي.

۳ پوښتنه: د لیوني سپي سره د معروض کیدو څخه وروسته وقایي (PEP) اسطتبات څه دي؟

د لیوني سپي په اړه د نړیوال روغتیايي سازمان ماهرینو (۲۰۱۳) د معروض کیدو د کټگوریو په اساس د لیوني سپي ناروغي ویشلي ده او په لاندې جدول-۱ کې یې د PEP لپاره سپارښتې کړې دي.

۱ جدول: د معروض کیدو کټگوری او د لیوني سپي سره د معروض کیدو وروسته وقایي اسطتبات^۱

د معروض کیدو څخه وروسته سپارښتنه شوي وقایه	په لیوني سپي ناروغی باندې اخته یا مشکوک کورني یا وحشي حیوان سره د معروض کیدو کټگوري، یا داسې یو حیوان چې د معاینې لپاره نه وي موجود	د معروض کیدو کټگوري
هیڅ، که د پېښې د باور وړ تاریخچه موجوده وي	د حیواناتو لمس کول یا ورته غذا ورکول د روغ پوستکي څټل په روغ پوستکي باندې د اخته حیوان یا انساني پېښې د د افرازاتو یا اطراحي موادو تماس	۱
سمدستي واکسن تطبیق کړی، که د ۱۰ ورځو مشاهدې په موده کې حیوان روغ پاتې شي یا د لیوني سپي د ناروغی لپاره یې ازموینه چې یو د باور وړ تشخیصیه لابراتور بواسطه د مناسب تخنیک بواسطه منفي شي درملنه ودری.	د ښکاره پوستکي خورل، کوچنی خراشیدگی، د وینې پرته خراشیدگی	۲
د لیوني سپي واکسين ورته سمدلاسه تطبیق کړی او د لیوني سپي امیونوگلوبولین به ښه وي که د معروض کیدو څخه وروسته وقایه د پیل څخه څومره ژر چې کیدای شي ورکړل شي. د لیوني سپي امیونوگلوبولین کیدای شي د لومړي ډوز واکسين څخه ۷ ورځې وروسته تطبیق شي. که چیرته د ۱۰ ورځو مودې مشاهدې په ترڅ کې حیوان روغ پاتې شي یا د لیوني سپي د ناروغی لپاره یې ازموینه چې یو د باور وړ تشخیصیه لابراتور بواسطه د مناسب تخنیک بواسطه منفي شي درملنه ودری.	د پوستکي یو یا څوگوني چیچل ^۱ یا تورل، د مات شوي پوستکي څټل، د مخاطي غشا ککړتیا د لپارو سره (لکه څټل) د شوپرکونو سره معروض کیدل ^۲	۳

۴ پوښتنه: څنگه کولای شو چې مخکې د تطبیق څخه د لیوني سپي واکسين زیرمه کړو تر څو خونديتوب او اغیزمنتیا یې تامین شي؟

د لیوني سپي نوي واکسينونه وچ او کنګل وي، چې اوږد عمر او ثبات ورپه برخه کوي. د واکسين وایل باید د یخچال په ۲-۸ درجې سانتي گریډ کې وساتل شي. Reconstituted واکسين باید څومره چې ژر کیدای شي استعمال شي ځکه چې دا یو ډوز واکسين دی. که د داخل جلدی لیوني سپي واکسينیشن لپاره استعمالیږي، نو reconstituted واکسين باید په ۶ ساعتونو کې استعمال شي او په ۲-۸ درجې سانتي گریډ کې وساتل شي.

۵ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی واکسين او امینوګلوبولین امیندوارو او هغو بنځو ته چې شیدي ورکوي ورکولای شو؟

هو. د لیوني سپي ټول نوي واکسينونه غیر فعال، خوندي او اغیزمن دي او کیدای شي امیدوارو یا شیدي ورکونکو بنځو ته ورکړل شي. دا د امیدوارو په ترڅ کې په جنین باندې او په کوچني باندې د شیدو ورکولو په وخت کې اغیز نه لري. د لیوني سپي واکسين د پلاستد مانعې څخه په بنځو کې نه تیريږي او د سیزاریان سیکشن له لارې روغ کوچنیان زیږیدلي دي.

۶ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی په انډیمیکو هیوادونو کې د لیوني سپي ناروغی کوم واکسين څخه گټه اخیستل کيږي؟

د منشي له مخې د لیوني سپي ناروغی استعمالیدونکي واکسين په لاندې ډول ویشل کيږي:

- د انساجو د کلچر منشأ
- ایمبریونایډید هکیو منشأ

د لیوني سپي نوي واکسينونه په سوداګریز ډول د انساني ډیپلوید حجري د واکسين (HDCV)، د لیوني سپي خالص ویرو حجري واکسين (PVRV)، خالص chick-embryo حجري واکسين (PCECV) او خالص duck embryo واکسين (PDEV) موندل کيږي.

نزیوال روغتیايي سازمان هیوادونه هڅوي چې د لیوني سپي کم لگښته داخل جلدی مهالویش ته وده ورکړي. کوم چې خوندي او اغیزمن دي- تر څو د لیوني سپي ناروغی نوي واکسينونو لاس رسی، موجودیت او د اخیستو وړتیا ښه شي.

۷ پوښتنه: د لیوني سپي ناروغیو د نویو یا عصري واکسينو څخه د گټې اخیستني مقایسوي ښیګڼې څه دي؟

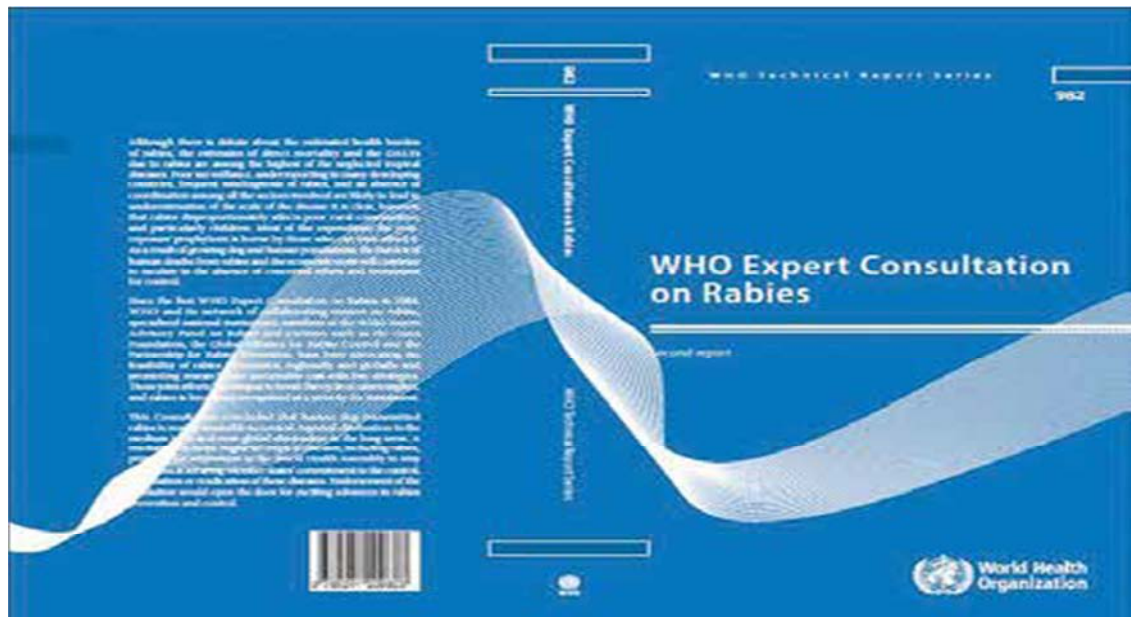
د لیوني سپي نوي واکسين د گټې اخیستني لپاره ډیر ځواکمن او خوندي دي چې د نسبتاً اوږدې مودې لپاره معافیت رامنځ ته کوي- چې لیوني سپي د ناروغی د انتان د اوږدې مودې تقریخ دورې په نظر کې نیولو سره مهم دي.

- دا واکسينونه په وچ کنګل شوي شکل پیدا کيږي نو ځکه اوږد عمر لري او ډیر ثابت پاتې کيږي.

- واکسینونه په وایلونو کې چې یو یوځل استعمالیدونکي سیرنج هم ورسره وي تولیدیږي چې داخل عضلي گټې اخیستنې لپاره ورسره رقیق کوونکي هم وي.
- دا کیدای شي د لوړ خطر ډلې خلکو ته ورکړل شي لکه کوچنیان او د څارویو ساتونکو ته یعنې د مخکې د معروض کیدو څخه واکسینیشن په ډول.
- دا کیدای شي چې د څارویو د چیچلو څخه وروسته هم ورکړل شي او د معروض کیدو څخه وروسته وځای په نامه یادیږي
- یو شخص ته کیدای شي هم مخکې له معروض کیدو څخه او هم وروسته له معروض کیدو څخه د لیوني سپي ضد واکسین ورکړل شي. دا د حافظوی حجراتو د تحریک پواسطه د اضافي خونديتوب لامل کیږي او کله چې اضافي ډوز واکسین ورکړل شي نو د معافیت د چټک ځواب ویلو لامل کیږي.

۸ پوښتنه: هغه واکسینونه چې د نړیوال روغتیايي سازمان لخوا یې سپارښتنه شوي ده کوم دي؟

- د نړیوال روغتیايي سازمان لخوا مخکې واجد شرایط شوي واکسینو لست تأمینوي کوم چې په نړیوال مارکیټ کې پیدا کیږي، یواځې اندیښنه هغه واکسین دي چې د عضلي لارې تطبیق کیږي.
- نړیوال روغتیايي سازمان یو بل لست هم لري چې خوندي او اغیزمن ثابت شوي دي او نړیوال روغتیايي سازمان د داخل جلدی رژیم سره سم په داخل جلدی ډول تری گټه اخیستل کیږي.
- نړیوال روغتیايي سازمان د درمل جوړولو کمپنی هڅوي چې د نړیوال روغتیايي سازمان د مخ شرطونو د طرز العملونو سره لار شي تر څو د تولید ښي عملي او کیفیت ښه والی تضمین کړي.

۹ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی د وځای لپاره د واکسینیشن معیاري مهالویش څه دی؟

نوي واکسينونه د مخکې معروض کيدو او وروسته له معروض کيدو د وقايې لپاره استعمالیږي او د واکسينشن مهالویش په ورته ډول ټاکل کيږي.

مخکې له معروض کيدو څخه وقايه

داخل عضلي تطبيق: يو ډوز په داخل عضلي ډول په ۰، ۷، ۲۱ يا ۲۸ ورځ کې تطبيق کيږي.

داخل جلدي تطبيق: ۰، ۱، ۷، ۲۱ يا ۲۸ ورځ ورکول کيږي. د سپما د زياتولو لپاره د داخل جلدي مخکې له معروض کيدو وقايې په صورت کې بايد کافي افراد شامل وي تر څو ټول خلاص شوي واپلونه په ۶ ساعتونو کې خلاص شي.

درې ډوزه/درې کتنې

داخل عضلي يا داخل جلدي يو يو ډوز په ۰، ۷، ۲۱ يا ۲۸ ورځ.

۰ ورځ د لومړني واکسين ورځ ده، اړينه نه ده چې د چيچلو ورځ وي.

وروسته د معروض کيدو څخه وقايه (PEP)

د دې موخې لپاره د واکسينشن درې مهالویشونه دي:

د داخل عضلي رژيم پنځه ډوزه د څلورو ډوزو په وړاندې ("Essen Regimen")

په ۰، ۳، ۷، ۱۴ او ۲۸ ورځ باندې يو يو ډوز داخل عضلي ډول تطبيق کيږي. زرق بايد د لاس په پورتنۍ برخه کې وشي (Deltoid region) يا په کوچنيانو کې د وړانه په قدامي وحشي عضله کې ترسره شي. واکسين بايد هيڅکله د کوناتي په عضله يا کوناتي په برخه کې تطبيق نشي چيرته يې چې د جذب په اړه وړاندوينه نشي کيدای.

د وروسته له معروض کيدو څخه وقايې لپاره په ډوز کې کموالی (د څلورو عضلي ډوزونو رژيم) د امريکې د متحده ايالاتو په اتلانتا کې د ناورغيو د کنترول او مخنيوي مرکز (CDC) لخوا توصيه کيږي. دا د هغې څيړنې پر بنسټ دي چې بنودلي يې دي څلور ډوزه واکسين د ليوني سپي د اميونوگلوبولين سره يوځای د معافيت کافي اندازه رامنځ ته کړې ده، او پنځم ډوز کومه په زړه پورې پايله نه ده درلودلې. (<http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/rr5902a1.htm>)

بشپړ Essen رژيم (پنځه ډوزه/ چې RIG ورسره يا ورسره نه وي) داخل عضلي يو ډوز په هر ۰ ورځ، ۳ ورځ، ۷ ورځ، ۱۴ ورځ او ۲۸ ورځ

داخل عضلي يو ډوز په هر ۰ ورځ، ۳ ورځ، ۷ ورځ او ۱۴ ورځ.

د Essen لنډ ډوز رژيم (څلورکتنې/څلور ډوزه د RIG سره يا بې له RIG)

داخلي عضلي يو ډوز په ۰ ورځ، ۳ ورځ، ۷ ورځ او ۱۴ ورځ.

د لیوني سپي PEP باید هغو کسانو ته چې د معافیتي سیستم انحطاط لري داخل عضلي ۵ دوزه تطبیق شي.

لومړي دوز (۰ ورځ) باید د معروض کیدو څخه وروسته څومره ژر چې کیدای شي تطبیق شي.

۰ ورځ د لومړي واکسینیشن په معنی ده او اړینه نه ده چې د چیچلو لومړی ورځ دې وي.

داخل عضلي د څو محلولو مختصر رژیم (زاگریب رژیم)، څلور ډوزونه/دري کتنې (۲-۱-۱) رژیم

یو دوز واکسین د چپ لاس په پورتنی برخه کې (deltoid ناحیه) او یو دوز د بني لاس په ورته ناحیه په ۰ ورځ باندې او بیا په ۷ او ۲۱ ورځ د لاس په پورتنی برخه کې په تعقیبي ډول تطبیق کیږي. دا مهالویش دوه کلینیکي کتنې او یو دوز واکسین سپما کوي.

د څو برخو داخل جلدې واکسینیشن مهالویش. د تایلنډ د سره صلیب (TRC) نوی رژیم/ د دوه برخو داخل جلدې مهالویش (۲-۲-۲-۲-۰)

یو دوز (۰،۱ ملي لیتر) په دواړو لاسونو کې (deltoid لپاسه) په ۰ ورځ، ۳ ورځ، ۷ ورځ او ۲۸ ورځ په دوه محلولو کې ورکول کیږي.

معیاري مهالویش په ټاکلو روغتیايي تسهیلاتو کې د روزل شویو روغتیايي ماهرینو او د طبي افسر د څارني لاندې د سپارښتنې وړ دی.

۱۰ پوښتنه: ایاد لنډې مودې داخل جلدې PEP(ID) رژیم شته؟

داسې کلینیکي ازموینې راوړني دي چې د PEP موده لنډه کړي تر څو ناورغ ته یې تعقیب د واکسینیشن د ټولې دورې په ترڅ کې د منلو وړ وي. د څلورو ځایونو یوې اونی PEP رژیم (۴-۴-۴) وړاندیز شوی تر څو د تایلینډ د سره صلیب رژیم معاوضه کړي، چیرته چې په څلورو محلولو کې د داخل جلدې زرق ډول په ۰، ۳، ۷ او ۲۸ ورځ ورکول کیږي. معافیت زیروونکي (Immunogenicity) څیړنې یې هیله بښونکې دي. نړیوال روغتیايي سازمان د یوې ښې طرح شوې څیړنې له لارې د دې رژیم د لا زیاتې څیړنې سپارښتنه کړې ده.

۱۱ پوښتنه: هغه مهم ټکي کوم دي چې د لیوني سپي د ناروغی د نویو/عصري واکسینونو د تطبیق په وخت کې باید په پام کې ونیول شي؟

د لیوني سپي د ناروغی ټول واکسینونه د یو ډوزه وابلونو په ډول د داخل عضلي گټې اخیستنې لپاره موندل کیږي او باید د deltoid په ناحیه کې ورکړل شي (د اوږې سره نږدې د لاس په پورتنی برخه کې)، یا په کوچنیو ماشومانو کې د ورانه په قدامي وحشي برخې په عضله کې (د ورانه پورتنی برخه). د نورو زرقیاتو په ډول باید د لیوني سپي واکسین د کوناتي په ناحیه کې ورنه کړل شي ځکه د شحمي انساجو د شتون له امله یې جذب کم وي.

- داخل عضلي او داخل جلدې ډوزونه د ټول عمر لرونکو ډلو لپاره یو ډول دی.

- دا مطلوبه ده چې د لیوني سپي ناروغی ټول ورته ډول عصري واکسینونو څخه د واکسینیشن د بشپړې دورې لپاره گټه واخیستل شي، لکه PCECV، HDCV، PVRV یا PDEV.
- د لیوني سپي ټول واکسینونه کیدای شي چې د داخل عضلي رژیم په ډول وکارول شي، مگر یواځې PVRV او PCECV یې د داخل جلدې گټې اخیستې لپاره دي.
- د داخل جلدې رژیمونو په وړاندې جواب په هغه ډله خلکو کې چې د ملاریا د وځای لپاره کلوروکین اخلي د قناعت وړ نه دي نو په داسې پېښو کې باید د داخل عضلي رژیم څخه گټه واخیستل شي.

۱۲ پوښتنه: ایا د داخل جلدې واکسینیشن لپاره باید د واکسین ځانگړي قوت (Potency) په پام کې ونیسو؟

نه. د مختلفو کارخانو لخوا په مختلفو حجمونو داخل عضلي ډوزونو جوړولو کې اندېښنه شته. د نړیوالو روغتیايي سازمان سپارښتنه شوی اصغری قوت (Potency) ۲،۵ IU په هر داخل عضلي ډوز کې ده او د نړیوال روغتیايي سازمان د لیوني سپي داخل جلدې سپارښتنه شوي هر تطبیق کېدونکي ډوز واکسین حجم ۰،۱ ملي لیتره دی.

۱۳ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی داخل جلدې واکسین کله چې ډوز ډیر کوچنی وي څه ډول کار کوي؟ ایا دا په بشپړ ډول د لیوني سپي د ناروغی د معروض کیدو څخه محافظت کوي.

دا د څو محلونو (د لاس په پورتنی برخه، د وړانه بهرنی برخه، د اوږې لپاسه، د ټیټر پورتنی ساحه او د گیدې لاندینی ربع کې) د واکسینیشن یو تخنیک دی کوم چې د کوچني ډوز سره د معافیت یو چټک او دلور خونديتوب ځواب رامنځ ته کوي. په لومړنیو وختونو کې داخل جلدې اته-محلونو او څلور محلونو تلقیح تر سره کیده خو کلینیکي او امیونولوژیکو څیړنو په څرگند ډول روښانه کړي ده چې د دوه-محلونو تلقیح کافي ده او گټه اخیستنه یې آسانه او لگښت یې کم دی. هغه معافیت چې د داخل جلدې لیوني سپي ناروغی واکسین پر مټ رامنځ ته کیږي د داخل عضلي رژیم سره ورته دی. د لیوني سپي ناروغی واکسین د پوستکي د dermis په برخه کې د تلقیح کیږي کوم چې د لوړ معافیتي سیستم د ځواب په رامنځ ته کولو کې مرسته کوي. داسې څرگنده شوي چې په پوستکي کې د انټیجن شته حجرات د هغو حجراتو په پرتله چې په عضله کې وي ډیر اغیزمن دي.

۱۴ پوښتنه: د لیوني سپي د ناروغی امینوگلوبولین (RIG) څه شی دی او څه ډول کارول کیږي؟

RIG یو بیولوژیکي محصول دی چې د چټکو او چمتو انټي باډیگانو د رامنځ ته کولو لپاره ترې گټه اخیستل کیږي تر هغې چې د ناروغ خپل معافیتي سیستم د معافیت په وړاندې ځواب وایي. RIG کیدای شي چې انساني یا حیواني منشأ ولري.

- د اسپ د لیوني سپي ناروغی امینوگلوبولین (ERIG)
- انساني د لیوني سپي ناروغی امینوگلوبولین (HRIG)

د ډوز محاسبې په لاندې ډول محاسبه کیږي:

- ERIG - ۴۰ نړیوال واحد/په هر کیلو گرام وزن د بدن چې اعظمي اندازه یې ۳۰۰۰ واحد ده

- HRIG - ۲۰ نړيوال واحد/ په هر کيلو گرام وزن د بدن چې اعظمي اندازه يې ۱۵۰۰ واحد ده.

د دريمې گتگورۍ چيچنو ته بايد د بيبي څخه سمدستي وروسته RIG ورکړل شي. RIG بايد د تپ په ټوله شاوخوا کې زرق شي. په تپ کې د رزق نه وروسته که RIG پاتې شي نو هغه دې د وړانه په قدامي وحشي برخه يا deltoid په ناحیه کې داخل عضلي ورکړل شي. د ليوني سپي ناروغۍ واکسين بايد بيا په هماغه ورځ تطبيق شي خو په يو متفاوت محل کې (بسى لاس د واکسين لپاره او چپ لاس د سيروم لپاره او يا برعکس).

- د نړۍ په کچه د RIGs توليد کم دی، مگر نوي تکنالوجي د دې وړتيا لري چې د ليوني سپي ناروغۍ پر ضد monoclonal انتي باډي (Mabs) توليد کړي او بنايي د نړۍ په کچه د RIGs په توليد کې زياتوالی رامنځ ته کړي.

۱۵ پوښتنه: ايا د ERIG د استعمال په صورت کې د پوستکي د حساسيت ازمويني ترسره کول اړين دي؟

اکثريت ERIG چې په اوس وخت کې توليديږي په ستره پيمانه خالص دي او د جانبي اغيزو وقوع يې د کتنې وړ پيمانه باندې راښکته کړې ده. د ERIG د تطبيق څخه مخکې د پوستکي د تست په اړه علمي دلايل نشته ځکه چې د پوستکي تست د عکس العمل وړاندوينه نه کوي او که د پوستکي د تست پايله هر څه وي بايد بيا هم ورکړل شي.

معالج ډاکتر بايد د انافيلکسيس د اهماتو لپاره چمتو وي کوم چې د ندرت سره سره هم بنايي د تطبيق په هر پړاو کې رامنځ ته شي. خو بيا هم د ERIG ځيني توليدوونکي د پوستکي د تست د ترسره کولو سپارښتنه کوي. دا بايد په پام کې ونیول شي چې د پوستکي منفي تست دا داد نشي ورکولای چې انافيلکسيس بنايي رامنځ ته نشي.

۱۶ پوښتنه: د RIGs د تطبیق په وخت کې باید کومې پاملرنې په پام کې ونیول شي؟

د هر ډول جانيي عوارضو د اهتماتو لپاره باید ټول بیړني درمل او تسهیلات موجود وي.

- د RIGs وایلونه چې کله د یخچال څخه راخیستل کیږي باید ناروغ ته د تطبیق څخه مخکې د یو څو دقیقو لپاره پریښودل شي (تر څو د خوني/بدن د تودوخې سره برابر شي).
- بڼه به دا وي چې RIG د لیوني سپي ناروغی د واکسینیشن څخه مخکې تطبیق شي. خو هیڅکله باید د واکسینیشن د پیل څخه تر ۷ ورځو زیات وروسته تطبیق نشي ځکه چې د بدن د خپلو انټي باډیو تولید به د انحطاط سره مخامخ کړي.
- RIG باید د واکسین په سیرنج او واکسین په محل کې تطبیق نشي.
- کله چې RIG په چیچل شویو ټپونو کې رزق کیږي باید پاملرنه وشي چې د ویني په رگونو او عصبي ریښو کې زرق نشي. د RIG د زرق په وخت کې باید اناتومیک موقعیتونه تل په پام کې ونیول شي.
- کله چې د گوتو په څوکو کې زرق ترسره کوی نو پاملرنه باید وشي چې د compartment سندروم څخه مخنیوی وشي*
په کوچنیو ماشومانو کې چې څو ځایه چیچل شوي وي او د ټولو ټپونو شاوخوا یې زرق کولو لپاره پیمانې کمه وي، نو RIG باید د معقم نارمل سلاین سره رقیق شي تر څو یې حجم دوه یا درې چنده زیات شي.
- د ERIG د تطبیق څخه وروسته باید ناروغ مخکې لدې چې کور ته واستول شي لږترلږه یو ساعت لپاره د کتنې لاندې ونیول شي.

- ناروغ ته بايد په تشه گيډه RIG ورنه کرل شي.
- اميدواري د لیوني سپي ناروغی ضد واکسين لپاره مضاد استطباب نه ده.

۱۷ پوښتنه: ایا اړینه ده هغه ناروغ ته چې د لیوني سپي ناروغی ضد واکسينیشن يې اخیستی وي د انټي باډي تست ترسره شي؟

دا په روتین ډول باندې په هغه صورت کې چې د لیوني سپي ناروغی انساني واکسين په مناسب ډول زیرمه شوي وي او یو سالم شخص ته د منظور شوي مهالویش سره سم ورکړل شي اړینه نه ده. دا یواځې په ځانګړو طبي حالاتو کې توصیه کیږي، لکه د معافیتي انحطاط ناروغان، یاد ځنډني واکسينیشن په صورت کې او یا د لیوني سپي د ناروغی د وایرس سره د څو ځله معروض کېدو په صورت کې ترسره کېدای شي. دا ناروغان د ټپونو ځانګړې پاملرنې او په ټپونو کې د امینوګلوبولین زرق ته په پوره پاملرنې سره اړتیا لري.

۱۸ پوښتنه: ایا د لیوني سپي ناروغی واکسينیشن کوم جانبي عوارض لري؟

د زرق په محل کې ښايي خفیف اعراض لکه درد، سوروالی، تخریش یا پرسوب رامنځ ته شي. عمومي اعراض لکه سردرد، تبه او والکي ته ورته ناروغي هم ښايي په ځینو ناروغانو کې مشاهده شي.

دا ټول جانبي عوارض لنډمهاله او خپله محدود کيدونکي دي او په نادر ډول سره درملو ته اړتيا لري. ټولو ناروغانو ته بايد د جانبي عوارضو په اړه وويل شي، مگر دوی ته بايد وويل شي چې واکسينيشن - سره له دې چې که موضوعی يا سيستمیک جانبي عوارض هم ورسره وي اړين دی.

۱۹ پوښتنه: ايا د ليوني سپي ناروغی د واکسينيشن په موده کې کوم مضاد استطباب يا غذايي محدوديت شته؟

د معافيت د انحطاط ټول درمل لکه سټيروئيدز، کلوروکين (د ملاريا ضد درمل) او د سرطان ضد درمل د واکسينيشن په موده کې مضاد استطباب دی. که چيرته دې درملو ته توقف نشو ورکولای او ناروغ د معافيتي انحطاط په حالت کې هم وي نو داخل عضلي رژيم بايد د چيچل شوي ټپ په محل کې د RIG د زرق سره تعقيب شي. که ممکنه وي نو په داسې ناروغانو کې د انټي باډي ټايتريشن څارني سپارښتنه کيږي.

د واکسينيشن په موده کې غذايي محدوديت نشته.

۲۰ پوښتنه: که د PEP لپاره يو ډوز واکسين استعمال شوی وي او اخري دوه ډوزونو لپاره پيدا نشي. ايا دا ممکنه ده چې د ليوني سپي ناروغی د واکسين د تطبيق لاره بدله شي (داخل جلدي يا داخل عضلي)؟

که د PEP بشپړول د ورته ډول عصري واکسين سره ممکن نه وي، نو کيدای شي چې بدل شي. دا کرڼه بايد يوه استثنا وي.

د واکسينونو د امينوچنيسټي او د PEP واکسينيشن په موده کې د داخل عضلي څخه داخل جلدي لارې د بدلون په اړه کومه څيړنه نه ده شوی.

۲۱ پوښتنه: ايا د PEP څخه وروسته د ناکامی امکان شته؟

د ليوني سپي ناروغی انساني پيښو د ځينو پيښو راپور د PEP سره سره هم ورکړل شوی دی. دا مختلف لاملونه لري چې د غفلت او انفرادي روغتيايي وضعيت پورې تړلي دي. ډيرې پيښې د ځنډني واکسينيشن، په ۳ کټگوري معروض کيدو کې د ليوني سپي ناروغی د امينوگلوبولين څخه گټه نه اخيسته يا د واکسينيشن نابشپړې دورې له امله راپور ورکړل شوی دی. ځينې پيښې د معافيت د انحطاط پورې تړلي دي لکه HIV/AIDS، سيروزس، يا د کلوروکين، سټيرايډز يا د سرطان ضد درملو استعمال. ځينې ناڅرگندې ناکامی په هغو پيښو کې چې هر څه په څرگند ډول سم ترسره شوي هم وو راپور ورکړل شوی دی.

۲۲ پوښتنه: که يو پخوانی واکسين شوی شخص د يو اخته سپي پواسطه بيا وچيچل شي، نو د بيا معروض کيدو واکسينيشن مهالویش يې څه ډول دی؟

که يو شخص د ليوني سپي ناروغی په وړاندې مخکې له معروض کيدو يا وروسته د معروض کيدو په موخه په داخل عضلي يا داخل جلدي له لارې د يو عصري واکسين پواسطه واکسين شوی وي، نو يواځې دوه ډوزه واکسين په ۰ او ۳ ورځ ورکول کيږي. (خو که مخکې د عصبي انساجو د واکسين سره واکسين شوی وي نو د بشپړ واکسينيشن سپارښتنه کيږي.)

هغه اشخاص چې مخکې د لیوني سپي د ناروغۍ په وړاندې واکسين شوي وي دوه څرگندي پرتلیزي نښگني لري.

- دا اړتیا نشته چې حتی په ۳ کتگوري کې هم ورته RIG تطبیق شي.

مخکې واکسينيشن د لا زیات خونديتوب لامل کيږي داسې چې د حافظې حجرې د اضافي ډوز واکسين په تطبیق سره د چټک معافیتي ځواب ویلو لامل کيږي. دا دلیل دی چې والدین هڅول کيږي چې د لیوني سپي ناروغۍ په وړاندې خپل کوچنيان واکسين کړي، ځکه دوی د سپي لخوا چیچلو او ۳ کتگوري معروض کیدو لپاره زیان منونکي دي.

تمت بالخیر